

УДК 821.161.2 (71) – 1: 398 (477)

Гладій О.Б., викладач кафедри журналістики Запорізького національного університету

Фольклорні витoki міфу про Україну в поезії перших українських переселенців до Канади

На прикладі поезії перших українських емігрантів до Канади прослідковується вплив фольклорного матеріалу на формування міфу про Україну.

The paper studies the folkloric roots of the myth of Ukraine in the poetry of the first generations of the Ukrainian immigrants to Canada.

Сьогодні все частіше літературознавці ведуть мову про фольклорне підґрунтя художніх творів і звернення авторів до міфопоетичних витоків літератури. Праці О.Лосєва, Є.Мелетинського, В.Кубілюса, К.Леві-Стросса, О.Потебні, В.Моренця дають змогу виробити методологію аналізу художніх текстів, які в неспотвореному чи в трансформованому вигляді зберегли в собі сліди міфологічного мислення.

Цікавою для дослідження саме в такому ракурсі є творчість перших українських емігрантів до Канади. Якщо взяти до уваги, що взаємопроникнення чи трансформація міфологічного та фольклорного матеріалу в художньому тексті може відбуватися на різних рівнях, а саме – як суто формальне залучення фольклорних форм, сюжетів чи мотивів, свідоме або навіть несвідоме занурення в міфологічний часопростір та мислення архаїчними категоріями [2: 300], то нас цікавить процес виокремлення автором літературного твору тих фольклорних елементів, які будуть зрозумілі широкому колу читачів. Варто зауважити, що мислення українських переселенців (а це, здебільшого, люди малограмотні) найшвидше реагувало на знайомі мотиви, образи, символи. Символічними найчастіше ставали відомі з дитинства розповіді, казки, легенди, пісенні персонажі, природне оточення, рослинний і тваринний світ, притаманні певній місцевості, знаряддя праці, рід занять, ремесло, деталі одягу, особливості архітектурної забудови.

Збірка поетичних творів “Пісні емігрантів про Старий край (Пісні про Канаду і Австрію)” Теодора Федика була однією з перших літературних ластівок, що започаткувала в Канаді вихід у світ літературно-мистецьких творів окремими книжками [1: 55]. Популярність коломийок була

дуже великою, тому збірка Т.Федика перевидавалась шість разів. Як стверджує упорядник “Антології українського письменства в Канаді” (Вінніпег, 1941), пісні розійшлися в 50 тисяч примірників [3: 38]. Яр Славутич характеризує Т.Федика так: “Малописьменний дяк, що прибув до Канади 1905 року і тут складав коломийки... Федик співав, як пташка, перехоплював, що почув, – лилася з нього справжня невідробна стихія, дарма що примітивно-фольклорна, без найменшого втручання особовості” [3: 38].

Але пісні були промовистими, справді народними, доступного і зрозумілого змісту, легко запам’ятовувався коломийковий мотив. Книжку замовляли з Європи і США. Канадський поет, перекладач, літературний критик Ватсон Кіркконел влучно схарактеризував шосте видання, як книгу, що є простодушною і простою, але глибоко людською у своєму зверненні до читача, і переклав уривок англійською мовою [3: 38].

Популярність і всенародну любов твори Т.Федика здобули саме тому, що мали винятково фольклорну основу – від коломийкового розміру (за В.Кубілюсом, “стилізація”), який легко сприймався, і таким чином швидко заучувався текст, до народнопісенних засобів творення образності (“психологічна трансформація та інтерпретація фольклорних образів і мотивів”) [2: 300]. Сам автор назвав віршовані твори “Пісні”, цим вказуючи на прямий зв’язок із народною поетикою. Близькими до народних дум, казок, легенд є початок і кінець віршованих оповідок Т.Федика: на початку обов’язкове звернення до слухача – адресата, кінцівка, як правило, виразно оформлене прощання: “...Конець мого стиха,/ історію про фермерів/ кінчу вже до лиха” [1: 63]. А провідним мотивом, який торкався

кожного переселенця, був сум за далеким рідним краєм. Часте вживання суто народнопісенного вигуку “ой” додає творам Т.Федика фольклорного колориту: “ой, родичі...”, “ой, зійшлася вся родина”, “ой на фармах”, “ой не раз він заспіває”, “ой не один...” І разом із тим вигук “ой” підсилює тугу, відчай, безвихідь, бо переважно використовується автором у мінорних ситуаціях.

Тугу за батьківською землею передає Т.Федик здебільшого зменшувально-пестливими (димінутивними) формами слів: “родинька”, “громадонька”, “рідненький”, “молоденька”, або ж за допомогою епітетів “рідний”, “милий”: “рідне село”, “рідна земля”, “рідна церква”, “рідний край”, “родичі мої милі”: “Будь здорова, рідна церкво, мила наша мати”, “прощай мені, рідне село, і ти, рідний краю”, “прощай мені, громадонько, може, з ким сварився”, “моя жінка молоденька взяла жалувати”, “і ти прощай, родинько, і родичі милі”, “бо він краю рідненького уже не побаче”. Такі форми роблять описи і звернення близькими кожному читачеві, адже так спілкуються із найріднішими людьми. Та головне, що саме такі форми звертання закріпилися в фольклорних творах.

Важливою є у коломийках Т.Федика особистість самого автора – він такий самий заробітчанин, як і ті, що читають його твори, він один з них. Оповідь ведеться від першої особи, автор ніколи не уникає займенника “я”, навпаки, завжди наголошує на цьому: “Як я з дому вибирався”, “я прощався”, “не з гаразду я це роблю”, “чи поверну я до тебе”, “робив і я у фермера”, “от кінчу я ті гаразди”. Йому вірять, з ним співстав-

ляють свої переживання, труднощі адаптації до нових умов життя.

У поезії Т.Федика небагато конкретно-предметних образів, які б мали символічне значення. Серед них варто виділити калину. Правда, у “Піснях про Канаду” калина не поетичний символ, а всього лише ягоди, які врятували від голоду людей: “приїхав я до фермера/ аж в зимі в гостину,/ не їв ніц що іншого/ лиш одну калину”, “через калину баби в літі/ спідниці подерли,/ якби в зимі ї не мали/ з голоду б померли” [1: 62]. Але для українця калина, що оспівана в народній поезії, має символічне – суто національне – забарвлення [2: 302]. Навіть якщо автор прямо і не вказує на винятковість якогось предмета чи образу, вони все одно сприймаються як слова-емблеми чи слова-сигнали, за якими читач ідентифікує приналежність свою і позицію автора у відношенні до себе.

Часто у творах використовується назва “Старий край” на позначення України. Це, на нашу думку, є однією зі складових міфу про Україну. Адже “старий” – це той, що був на початку, до якого звертаються як такого, що не потребує доказів. На думку О.Тарнавського, “Міт не дає людині знання. Міт розказує – оповідає, міт – це переказ – легенда, але це особливий рід переказу – оповідання, в якому скривається особливий зміст, особливе значення” [4: 15]. Таким винятковим значенням для канадських емігрантів була наділена батьківщина, яку вони покинули, але яку потім возвели до недосяжних висот, надали їй значення першооснови і першопочатку.

Література

1. Гай-Головко Олекса. Українські письменники в Канаді // Літературно-критичні нариси. Том перший. – Канада, Вінніпег, 1980. – 191с.
2. Свято Роксоляна. Фольклорно-міфологічні витоки поезики Івана Малковича // На пошану пам'яті Віктора Кутастого: Зб. наук. пр. / Упоряд. і наук. ред. В.П.Моренець. – К.: Вид. дім “КМ Академія”, 2004. – 320 с. – С.300-315.
3. Славутич Яр. Українська література в Канаді. Вибрані дослідження, статті й рецензії. – Едмонтон: Славуга, 1992. – 336 с.
4. Тарнавський Остап. Туга за мітом. Есеї. – Нью-Йорк, 1966. – 160 с.